

Из проведенной характеристики мы можем сделать вывод, что положительные герои имеют что-то общее в характере, несмотря на временные рамки. Положительный герой отражает нравственные ценности общества, которые были сформированы еще в древности и остаются главными по сей день.

Попытаемся обобщить черты эволюции положительного героя:

- 1) происходит индивидуализация положительного героя;
- 2) положительный герой – Человек, а не пример. Читатель сам должен сделать выбор, может ли этот герой быть его идеалом;
- 3) современный положительный герой – сильная личность, преодолевающая любые жизненные трудности;
- 4) положительный герой более реален, чем когда-либо в истории литературы. Сама проза насыщается реальностью и показывает настоящую жизнь;
- 5) положительный герой показывается автором «изнутри». Современные писатели все глубже заглядывают в душу, пытаются определить его взаимодействие с обществом на основе лишь внутреннего восприятия персонажа.

На наш взгляд, наиболее приемлемым образом в современной литературе является образ Фандорина. Он точнее соответствует формулировке современного человека, воплощая лучшие качества современного общества. На наш взгляд, выявленные нами черты эволюции положительного героя и дальше будут проявляться в развитии литературы.

ДА ЛІНГВІСТЫЧНАГА АНАЛІЗУ ВЕРША Я. ЯНІШЧЫЦ «ПРЫЕДЗЬ У КРАЙ МОЙ ГЛУХІ...»

А.М. Пянько

Навуковы кіраўнік: В.М. Шавель

Самая святая і шчырая любоў, якую перажывае чалавек у сваім жыцці, – любоў да радзімы, Бацькаўшчыны, таго кутка, дзе ён нарадзіўся і пачаў спазнаваць жыццё.

Да якой бы тэмы і праблемы ні звярталіся мастакі слова, у іх творчасці цэнтральнае месца займае радзіма, прыгожы і мілы куточак, да якога чалавечае сэрца рвецца зноў і зноў.

Светлым, шчырым прызнаннем у любові да роднага Палесся стаў верш Яўгеніі Янішчыц «Прыедзь у край мой глухі...» Тут, у вёсцы Рудкі на Піншчыне яна і нарадзілася. У радках – замілаванне палескімі краявідамі, захапленне гармоніяй суіснавання прыроды і чалавека, упэўненасць у мудрасці і велічы тых людзей, якія спрадвеку жылі ў гэтых дзівосных мясцінах – Палессі.

Перадаць пачуцці і настрой паэтэсы дапамагаюць багатыя вобразныя сродкі. Прыцягвае ўвагу, у першую чаргу, лексіка. Звернемся да эпітэтаў. Вобраз роднага краю ўвасабляюць «белыя буслікі», «мудрыя лясы», «гуллівая вада», «край ціхі», «светлашызая трава». Чаму «мудрыя лясы»? Паэтэса падкрэслівае сваеасабліваю атмасферу, якая здаўна існавала на Палессі. Спрадвечная мудрасць, разважлівасць палешукоў увасобіліся нават у прыродзе. Адухаўленне прыроды, стаўленне да яе як да найвялікшай каштоўнасці прыйшло да нас яшчэ з язычніцтва, таму сапраўдны беларус умеў цаніць прыродную шчодрасць і адкрытасць.

Нельга пакінуць па-за ўвагай эпітэты «продаў галасы». Я. Янішчыц перадае непаўторную атмасферу палескага краю – атмасферу захавання ўсяго, што прыйшло з часоў былых. Палешукі, як ніхто іншы, умелі захоўваць набыткі сваіх прашчुरаў, з павагай адносіцца да дзядоў і прадзедаў. Палессе – самыя багатыя мясціны для фалькларыстаў, этнографістаў, гісторыкаў, мовазнаўцаў. Таму «галасы продаў» у гэтым кутку Беларусі гучаць мацней за ўсё.

Цікавым, на нашу думку, з'яўляецца эпітэт «ціхі край». У гэтым словазлучэнні – тонкае адчуванне душы палешука. Перад вачыма адразу паўстае невялікая палеская вёсачка, якая жыве сваім спакойным, няспешным жыццём у суладдзі з акаляючым наваколлем. У гэтам сэнсе слова «ціхі» мае прамое значэнне. Аднак удумлівы чытач знойдзе ў значэнні слова іншую глыбіню – штрыхі сумнай гісторыі, рысы характару беларускага сяляніна. Лінгвістычны эксперымент дае магчымасць замяніць слова «ціхі» другімі: мілы, слынны... Але гэтыя словы не валодаюць такой глыбінёй, як «ціхі».

Антанімы «шчасце» і «бяда» паказваюць на складаны і цяжкі лёс Беларусі на шляху станаўлення яе незалежнасці.

Перадаць своеасабліваю настраёнасць і непаўторнасць беларускага Палесся дапамагае прыём гіпербалізацыі: «І што ні двор, то песня, / што вёска – то сады...» Слова «песня» ўжываецца ў вершы не адзін раз, што стварае своеасабліваю меладычнасць, напеўнасць радкоў.

У вершы паўстае вобраз не толькі палескага краю, але і вобраз беларуса – працавітага, мудрага, шчырага. Душа беларуса – нібы тая песня: у ёй шчасце і бяда, святая і гора, радасць і жалоба...

Асабліва выразна акрэсліваецца ў вершы постаць жанчыны-сялянкі – «прыземленай» і простае (жанчына займаецца звычайнай штодзённасцю працай – мые бялізну), але у той жа час высакароднай, чыстай. Сімвалам гэтай высакароднасці і чысціні з'яўляецца «Белая бусліха». Вядома, што бусел – сімвал Беларусі. Аб гэтым сцвярджалі У. Караткевіч («Зямля пад белымі крыламі»), Я. Брыль («Трохі пра вечнае»), Р. Барадулін і інш. Яўгенія Янішчыц па-свойму пераасэнсоўвае мастацкі вобраз-сімвал. Жанчына-маці – крыніца духоўнасці,

мудрасці, святасці народа. Метафарычнае значэнне набываюць словы «белыя», «бялізна» (таксама ад слоў «белы») – увасабленне духоўнай чысціні. Вобраз жанчыны-маці пераходзіць у шырокае абагульненне – Маці-Беларусі.

Частотнасць ужывання розных часцін мовы ў вершы неаднолькавая: 19 назоўнікаў, 6 дзеясловаў, 5 прыметнікаў, 4 займеннікі. Назоўнікі нясуць асноўную сэнсавую нагрузку – дапамагаюць намаляваць палескія пейзажы, родныя краявіды. Звяргаюць на сябе ўвагу дзеясловы розных часавых формаў, ладоў. Асаблівае значэнне набывае дзеяслоў загаднага ладу адзіночнага ліку «прыедзь». З яго і пачынаецца верш. Такі зварот, ужыты паэтэсай у вершы, стварае форму запрашэння, а сам верш нечым нагадвае сяброўскі ліст, дзе Я. Янішчыц пшчотай і любоўю расказвае блізкаму чалавеку пра родныя мясціны. Паэтэса жадае, каб яе сябра прыехаў і спасціг таямніцы характава, непаўторнасці і невычэрпнасці прыроднага і духоўнага багацця Палесся і ўсёй беларускай зямлі.

Разгледзім і гукапіс верша. Вельмі выразна назіраецца алітэрацыя зычных гукаў [с], [ц], [дз] на ўсім яго працягу. Гэтыя свісцячыя гукі ствараюць гарманічны, цэласны вобраз Палесся. Разам з тым, зацвярдзелы гук [р] у шматлікіх словах нібы сведчыць аб духоўнай сіле, высокай ступені маральнасці беларускага характару.

На сінтаксічным узроўні прыцягвае ўвагу паўтарэнне першай і апошняй строф – страфічнае кальцо. Менавіта ў першых і апошніх радках сканцэнтраваны галоўны сэнс верша, яго асноўная думка, якая аднае верш у адзінае кола. Мелодыка верша дапамагае падчуць асананс гукаў [а] – [о], ужыванне вялікай колькасці адкрытых складоў.

Верш Я. Янішчыц «Прыедзь у край мой ціхі...» – паэтызацыя роднай зямлі, яе духоўных і прыродных каштоўнасцей, праз якія паўстае прыгожы і светлы вобраз Маці-Беларусі.

ЛІНГВІСТЫЧНЫ АНАЛІЗ ВЕРША У. КАРАТКЕВІЧА «ДЗЯЎЧЫНА ПАД ДАЖДЖОМ»

Н.М. Пашкевіч

Навуковы кіраўнік: В.М. Шавель

У беларускай літаратуры У. Караткевіча называюць пісьменнікам, які найбольш поўна, яскрава і дакладна асвятліў у сваіх творах гістарычнае мінулае. Многія даследчыкі творчасці У. Караткевіча лічаць яго прарокам, прадказальнікам будучыні.

Дар прадбачання пісьменніка мы назіраем у яго вершы «Вадарод», дзе аўтар папярэджаў, што атам – магутная, карысная, але небяспечная сіла. Паэта абвінавачвалі ў безнадзейнасці, чорнай меланхоліі, але гэта былі не проста пустыя словы – гэта было прадбачанне, прадказанне Чарнобыльскай трагедыі.

Верш «Дзяўчына пад дажджом» тэматычна блізкі да верша «Вадарод». Напісаны ён у 1960 г., аднак уключаны аўтарам толькі ў трэці паэтычны зборнік «Мая Іліяда», які пабачыў свет толькі ў 1969 г. Калі ствараўся верш «Дзяўчына пад дажджом», ледзь не ўспыхнула атамная вайна, бо гэта быў час Карыбскага крызісу. У. Караткевіч пратэставаў супраць страшнай сілы, якая заключана ў атаме. Сёння, на жаль, верш гучыць як рэквіем па тых, хто трапіў пад дождж Чарнобыля.

Назва верша нагадвае назвы бессмяротных мастацкіх палотнаў: «Дзяўчына пад сонечнымі промнямі», «Дзяўчынка з персікамі». Дзяўчына становіцца сімвалам маладосці, прыгажосці, надзеі, будучыні.

Увагі заслугоўвае метафара «дожджык забалбатаў». Аўтар не ўжывае дзеяслоў «загаварыў», бо сэнс яго адразу насцярожвае. Не піша паэт і «дожджык загаманіў» – размаўляў весела, на некалькі галасоў; ці «дожджык зашаптаў» – яго ледзь чуваць. Уладзімір Караткевіч выкарыстоўвае менавіта «дожджык забалбатаў» – казаў несупынна, невыразна, бестурботна. Дожджык міжвольна параўноўваецца з гарэзай, дзіцём, якое вырашыла пасвавольшчы.

У цэнтры ўвагі майстра слова аказалася незвычайная прыродная з'ява: свеціць сонца і ідзе дождж. У адных мясцовасцях яе называюць «сляпы дождж», у другіх – «свіны дождж», на Радзіме У. Караткевіча – «царэўна плача». Чаму царэўна, а не простая дзяўчына ці жанчына? Напэўна, таму, што кроплі дажджу на сонцы падобны на крышталікі каштоўнага срэбра.

Аналізуючы метафару «ўспыхнулі гваздзікі», неабходна адзначыць, што гваздзік – расліна сама па сабе з яркімі кветкамі, а тут яшчэ і «ўспыхнулі»: пакрытыя пылам, яны былі не такія яркія, як сталі пасля дажджу. З кроплямі на пялёстках гваздзікі нібы ўспыхнулі, загарэліся чырвоным полымем.

Вобраз дзікага сада ствараецца пры дапамозе спалучэння слоў «у нетрах траў». Патрабуе каментарыю слова «нетры». Нетры – непраходныя глухія мясціны. Тут нават расце лаза – доўгае, гнучкае галлё кустоў, зараснікаў. Ствараецца ўражанне, быццам сад недагледжаны і не мае гаспадара. Але гэта памылковая думка, аб чым нам далей і апавядае аўтар:

З нізкай цёплай адрыны,
Учуўшы ласкавы капэж,
У лёгкай сукенцы дзяўчына
Выбегла проста пад дождж.

«Адрына» – халодная будыніна для захоўвання кармоў, інвентару, далёка не высокапаэтычнае слова; яго паэт спалучае з эпітэтам «цёплай», які можна разглядаць як кантэкстуальны антонім да слова «адрына».